

NORDICOM

2021-06-09
Dnr GU 2021/1778

YTTRANDE

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

SOU 2021:3 Skolbibliotek för bildning och utbildning (Diarienummer U2021/00554)

Nordicom, Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning vid Göteborgs universitet, har beretts möjlighet att yttra sig över ovan rubricerade delbetänkande. Mot denna bakgrund önskar Nordicom framföra följande synpunkter.

Detta remissvar fokuserar främst på det som tillhör Nordicoms expertområde, vilket inom ramen för delbetänkandet *Skolbibliotek för bildning och utbildning* (SOU 2021:3) är medie- och informationskunnighet (MIK). Nordicom anser att det är högst motiverat att förstärkandet av skolbiblioteken kopplas tätt ihop med främjandet av MIK, men detta har vissa konsekvenser som man måste ta hänsyn till.

Delbetänkandet innehåller förslag som innebär att ge skolbiblioteken en mer framträdande roll i skolans lärmiljö. Skolbibliotek kan uppgraderas till en viktig aktör som förstärker elevernas inhämtande av kunskaper i MIK, vilket kompletterar ämnesundervisningen tvärs över läroplanen, i likhet med den franska modellen där det finns en tradition av MIK-drivande skolbibliotekarier. Om förslagen som presenteras i utredningen blir verklighet, det vill säga att eleverna runt om i landet kommer att kunna erbjudas ett bemannat skolbibliotek på den egna skolenheten, finns här en unik möjlighet att stärka jämställdheten och kvaliteten i skolans MIK-arbete.

Vad gäller MIK väcker delbetänkandet ändå vissa frågor. Medan skolbibliotek har en lång tradition av att främja läsande av litteratur, utgör MIK och medieområdet, med alla sina olika delområden, ett nyare kunskapsfält som utvecklas i snabb takt. Det finns därför fortfarande få beprövade och brett delade arbetsmetoder eller fackkunskaper inom området. I delbetänkandet lyfts främjandet av läsande och MIK på strategisk nivå som likställda områden, men i flera avsnitt diskuteras fältet till största delen i förhållande till läsfrämjande arbete, läsförmåga och språkutveckling, istället för att knyta resonemanget till MIK-kunskapsområden som användning av dagstidningar och magasin samt audiovisuellt material (t.ex. film), källkritik, informationsök och produktion av eget innehåll. De aktörer som nämns i samband med MIK-arbete har en starkare tradition av arbete kring informationskunnighet, läsfrämjande arbete och språkutveckling än med mediekunnighet i förhållande till massmedier och digitala plattformar.

Därför ser Nordicom ett behov av att förstärka och tydliggöra MIK-perspektivet genom att fortsätta det nationella strategiska arbetet.

Begreppet MIK, som bygger på UNESCOs arbete, är ett övergripande samlingsbegrepp som fungerar i policyer på nationell nivå, därför att det kan inhysa så många olika aspekter av färdigheter i förhållande till information, medier och kommunikation. I skapandet och implementeringen av begreppet i olika sektorer uppstår dock frågan hur de olika delelementen inom MIK ska prioriteras och tillämpas. I många länder har det blivit vanligt att använda olika underordnade begrepp i olika samhällssektorer; skolan och den formella utbildningen (läroplanerna) tillämpar ett annat begrepp än ungdomsarbetet, föreningslivet eller marknaden. Inte bara borde man i bibliotekssektorn etablera ett enhetligt begrepp som går att använda i enlighet med hela LAM-sektorn (libraries, archives, museums), men också se till att detta begrepp i skolbiblioteksvärlden stämmer överens med skolans pedagogiska tillvägagångssätt. Även om begreppet MIK skulle få genomslag i skolbiblioteksvärlden skulle detta leda till frågor om själva begreppets innebörd – balansen mellan mediekunnighet och informationskunnighet, analoga och digitala medier, mediereception (analys) och produktion, informellt och formellt lärande, samt frågan om vad som egentligen definieras som ”medier” i detta sammanhang, och så vidare.

För att kunna främja MIK på skolbibliotek på ett adekvat sätt borde man kartlägga, både på nationell och lokal nivå, vilka lärandebehov elever och lärare har när det gäller medieanvändning. Samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare som förslagen i delbetänkandet bygger på spelar en nyckelroll, men då MIK är ett spretigt begrepp även inom skolämnen måste samarbetet struktureras på något sätt. Läsandet av dagstidningar, särskilt i tryckt form, är viktigt att främja, inte minst då skolbiblioteken ses som fysiska institutioner. MIK-stödet vid skolbiblioteken borde därutöver hjälpa till med informationssök, källkritik och -värdering – och detta i förhållande till de olika skolämnena – och kanske till och med agerande på digitala plattformar och produktion av eget medieinnehåll, vilket ofta nedprioriteras i MIK-sammanhang.

Förslaget förankrar det strategiska arbetet och dess uppföljning i biblioteksplanerna, men det är oklart hur MIK inom biblioteksverksamheten relateras till övriga MIK-verksamheter som finns i andra samhällssektorer. Vilken är, till exempel, NCS (det nationella centrumet för språk-, läs- och skrivutveckling vid Skolverket) roll i förhållande till MIK? Det blir uppenbart att det i Sverige saknas en sektorövergripande nationell MIK-strategi, liknande den som till exempel har införts i Finland i form av en nationell mediekunnighetsstrategi (2013, reviderats 2019) som tillhandahålls av mediemyndigheten KAVI. Medan begreppet MIK har införts till Sverige av Nordicom, baserat på UNESCOs globala ramverk (2011, reviderad 2021), saknas det idag ett uppdaterat strategiskt ramverk som skulle kombinera alla samhällssektorer.

Delbetänkandet genomsyras av tanken om att skolbibliotekarier ska vara utbildade och kompetenta. Utbildning, både inbyggd i bibliotekarie- och lärarutbildningar samt kompletterad genom korta kurser, har en viktig roll i början när begreppet MIK fortfarande söker hitta sin plats i många verksamhetsområden, inklusive skol- och skolbiblioteksvärlden. Med tanke på hur viktigt stödet från skolledningen är för att skolbiblioteket ska fungera väl, kan utbildningen av rektorerna i MIK-frågorna inte hamna på undantag.

I detta ärende har Nordicoms föreståndare Jonas Ohlsson beslutat. Ärendet har beretts av docent Maarit Jaakkola, biträdande föreståndare vid Nordicom.

Jonas Ohlsson, föreståndare